

BIERÉNYI ZSUZSANNA ÁGNES*

A „Világ” című lap története

AZ ELŐZMÉNYEK

A szabadkőművesek három meghatározó vezéreszméje: a filozofikusság, emberbarátság és haladás közül ez a legutóbbi meghatározta tevékenységükben az új támogatását. Olyan európai szintű új intézményeket hoztak létre, mint a Budapesti Mentőegyesület, a nyomorék Gyermekek Otthona, a Vakok Intézete, az Anya- és Csecsemővédő Egyesület, az Országos Ismeretterjesztő Társulat, az ingyenes közkönyvtár, és hosszasan sorolhatnánk a többit.

Ezeknek a világszínvonalú létesítményeknek a sorába tartozott a „Világ” című lap. A szabadkőműves napilap alapításának igénye már 1869-től, a Magyarországi Jánosrendi Nagypáholy megalakulásától kezdve felvetődött. A szabadkőművesek célja a szabadkőműves eszmékért folytatott következetes harc volt. A nagyközönség tájékoztatása azért vált szükségessé, mert sok téves, sőt rossz indulatú ferdített hír járta a szabadkőművességről. Még a tájékozatlan kívülállókat is megtévesztették. A többi újság nem mindig adott helyet haladó eszméik kifejtésére.

„Belső” használatra több lapot adtak ki. A *Hajnalt* (1871. október 15.–1888. december 30. Közben 1874. január 10-én újraindult), a *Keletet* (1889. január 25-től szünetekkel 1919. márciusig, majd 1947-től 1950-ig, ismét 1993. szeptembertől), a *Délt* (1908. január 30-tól 1919 végéig). A *Szabadgondolat* a Budapesti Napló mellékleteként jelent meg 1906. július 1-jétől 1919-ig. Ezeket a tagdíj fejében a tagok, az ún. „testvérek” ingyen kapták. Az abban közölt cikkeket kívülállók, a „profánok” nem ismerhették meg – elvben. Ezek a lapok fontos szerepet töltek be a szabadkőművesség összetartásában, tájékoztatásában. Nem csoda, hogy a szabadkőműves lapok bírálata nagyon gyakran került napirendre, mert a testvérek javítani akarták azokat. A Keletben (a továbbiakban K) 1898. május 20. 145–149. oldalon a „fogyatékos szerkesztést”, azt, hogy „hiányzik a páholyokkal a szellemi kapcsolata, eszméket nem propagál”, csak elkésett krónika, „langyos”. Ezek után meglepően folytatódik az „Eötvös” páholyban a Szövetségtanácshoz intézett „táblája”, vagyis levele. Javasolják, hogy alakítsák át hetilappá a Keletet. Válasszanak az összes páholyban „összekötőket”, akik rendszeresen tudósítják az újságot a legfrissebb páholyhírekkel.

A „Galilei” páholy elveti a **Gelléri Mór** által szerkesztett Keletet, és „nem szabadkőművesek számára szánt szabadkőműves irányú havi folyóirat” kiadását javasolja, amelyet a tagok ingyen

* 1072 Budapest, Király utca 27. Tel.: 341-3684 (11–15 óráig), 321-0836 BERMATSZ.FREEMAIL.C3.HU

kapjanak. Természetesen legyen a címe „Galilei”. Még a kiadót és a szerkesztőt is megnevezik. **Mendello** és **Sgalitzer** testvér legyen! (K 1898. június–július 201. old.) Nem véletlen, hogy ilyen pontos elképzeléseik voltak a lapról, mert ha általános jelleggel nem is, de a „Galilei” páholy folyóirataként 1898 novemberében megjelent ez a folyóirat és 1900-ig – leszámítva az 1899. januártól júniusig, majd júliustól szeptemberig tartó szünetet – folyamatosan meg is jelent.

Felvetődött a szabadkőműves múzeum és könyvtár terve is. (K 1898. március 20., 1899. január 20. 10. old.) Az „Árpád” páholy a vidéki hírlapi szövetség támogatására száz forintot szavazott meg. Ez a szervezet sem valósult meg országos érvénnyel.

A Keletet ért támadások heveségére mutat az a Keletben megjelent „Tíz év” című cikk, amelyben Gelléri Mór főszerkesztő lemond. (Ennek ellenére folytatta a lapszerkesztést.)

Jelentős fordulat a magyar szabadkőművesség életében a Nagypáholy irodalmi bizottságának megalakulása **Váradi Antal** vezetésével (K 1896. november 20.) Eszméiket a profán napi sajtóban kívánták terjeszteni, és meg akartak nyerni egy lapot szócsőnek, vagy szívesen alapítottak volna jól szerkesztett napilapot, mely állandó közvetítő lehetne a szabadkőművesség és a profán társadalom között.

Hevesi József, a „Demokrácia” páholy tagja felajánlotta „Magyar Géniusz” című szépirodalmi lapját a szabadkőművességnek (K 1892. december 236. oldal.) már ez előtt a határozat előtt. 1900. augusztus 20-án a Keletben „A páholyok főfeladatairól” címen már felhívják a figyelmet céljaik elérésének eszközeként „Szabadkőművesi nyomda, irodalmi és hírlapkiadói részvénytársaság megalapítására” (252–262. oldal.). **Koltai Virgil**, a „Könyves Kálmán” páholy tagja, „Szabadkőműves internátus” című cikkében (K 1903. május 25.) megjegyzi, hogy „nekünk nincs sajtónk”, könnyen kigúnyolják a szabadkőműveseket.

A Szövetségtanács 1906. november 10-i ülésén felvetette a „Honszeretet” páholynak azt a javaslatát, hogy a Keletet bontsák két részre! Egyik legyen hivatalos, a másik pedig ismertesse a szabadkőművességet és tartalmazzon a profánok számára szóló egyéb cikkeket (K 1906. december 20.).

A Nagypáholy irodalmi bizottságának 1906. december 5-i ülésén továbbfejlesztették a „Honszeretet” páholy gondolatát úgy, hogy a Kelet profánoknak szóló részét, „mint népfolyóiratot, ingyen kellene terjeszteni és erre alapot gyűjteni”. „A cikkek összegyűjtésére szerkesztőséget kellene létesíteni az irodalmi bizottság patronátusa alatt.” A cikk aláírása B. L., valószínűleg Bálint Lajos dr., az „Eötvös” páholy főmestere. G. M. főtítkár, vagyis Gelléri Mór, a Kelet főszerkesztője azonban közli, hogy profán folyóiraatra nincsen elegendő pénz, hiszen az 40–50 ezer koronába kerülne. Csak a meglévő profán lapok használhatók fel szabadkőműves célokra. Gelléri Mór szerint a Kelet sohasem volt egyoldalú. A szabadkőműves szellemű profán lap indításának nehézségét jól igazolja az a tény, hogy a Nagypáholynak háromszor kellett előterjesztenie, hogy alakítsák át a Keletet kéthetenként, később hetenként megjelenő lappá, míg végre teljesült a kívánság. (L 1906. december 20.)

1907-től a Kelet havonta kétszer jelenik meg „munkaidény” alatt (K 1907. február 20.). Ez a Szövetségtanácstól kapott 800 korona támogatással és egyéb kiadások fedezésével válhatott valóra. Felhasználták a profán sajtót is szabadkőműves eszmék népszerűsítésére. Például a népoktatás ügyét a „Nemzeti Iskola” című lapban tárgyalják (K 1907. március 20.).

A nagyváradi „László király” páholy tanügyi lap indítását tervezi. Azonban „az irodalmi bizottság 1907. március 1-jei ülése a »Testvériség« páholy indítványát szabadkőműves sajtóorgánum létesítése tárgyában tárgyalni nem kívánja, mivel e kérdésben úgy az irodalmi bizottság, mint a Szövetségtanács már állást foglalt.” (K 1907. ápr. 25.) A nagygyűlés 1908-ben elveti a szabadkőműves költségű lap és iskolai lap létesítésének gondolatát (K 1907. április 25.). Akkor ehhez véleményhez még a jelenlevők 25%-a csatlakozott.

Az egyes páholyokban is már kezdett központi vitakérdéssé válni a szabadkőműves újság ügye. Például a „Hajnal” páholyban is arról folyt a vita, hogy legyen, vagy ne legyen szabadkőműves sajtó (K 1907. június–július). Külföldi példára hivatkozva azt a kézenfekvő gondolatot vetették fel, hogy a belső használatra szolgáló Keletet alakítsák át a profánok részére szóló lappá! „Nemcsak nálunk merült fel, hogy a Kelet című hivatalos lapunk alakíttassék oly formán, hogy a profánoknak való szabadkőműves lap legyen, amely a közönséget céljainkról, eszméinkről, ott tájékoztassa. A

svájci testvérek is foglalkoznak azzal, hogy Alpina című hivatalos lapjukat ily értelemben alakítsák át.” (K 1907. május 20.)

A Kelet hasábjain is folytatódott az érvek és ellenérvek összecsapása. **Dr. Feleki Hugó:** „A reformeszmék vitatása” című cikkében a napilap kiadása mellett tört lándzsát (K 1908. október 5.). A szabadkőműves sajtó létesítése ellen szól az, hogy ez nem lenne szabad sajtó, mert a helyes irányt a különböző nézetek összehasonlítása adja – mint ez a *Hajnal* páholy vitáján elhangzott. **Gaál Vilmos** azért aggályoskodik, mert véleménye szerint nem lehetne elkerülni a politizálást és hatalmi állapotok következnenek be! (K 1907. június–július 179. oldal.)

1909. január 9-én a nagygyűlés elhatározta, hogy kívánatos a szabadkőműves sajtó. (Ezt a 2768/909. sz. körlevelében közölte.) Ezt az „Eötvös” páholy magáévá tette. A páholy főmestere, dr. Bálint Lajos egész életét a lap alapítására, majd fenntartására szentelte.

1909. április 20-án több „Eötvös” páholybeli testvér kíséretében látogatást tett a győri „Philantropia” páholyban a napilap ügyében: ötezer előfizetőre volt szükség. Megfigyelhető, hogy ekkortájt már körvonalazódott a kiadás ügye: ezt bizonyítja, hogy nagy kezdőbetűvel írják az újság nevét: „Napilap”. Az „Eötvös” páholy nevében előfizetési felhívást intéznek a többi páholyhoz 1909 februárjában. Kérik a további jegyzést a sok kiadásra való tekintettel. Közlik a Napilap programját is. Hasonló tartalmú levelet küldenek 1909. március 3-án is.

Nem egyértelmű a támogatás! Például a „II. Rákóczi Ferenc” szabadkőműves kör üdvözli ugyan a napilapot, de pénzt nem tud adni. (E. III. 16.)

A Kelet szerkesztésénél nyert tapasztalatok alapján dr. Bálint Lajos a leendő napilaphoz minden páholytól képviselőket kért. A „Corvin” páholy például **Kugler Mihályt** küldte (E 1909. március 24.). Az 1909. július 1-jén kelt körlevél szerint (E) „lelkesen” csatlakoztak: a győri „Philantropia”, a kassai „Resurrexit”, a mezőtúri „Kossuth Lajos”, a temesvári „Losonczy”, a budapesti „Prometheus”, a zombori „Jövendő”, a fiumei „Sirius”, az újpesti „Világosság”, a nyíregyházi „Szabolcs”, az aradi „Összetartás”, a debreceni „Haladás”, a lugosi „Dél”, a nagyváradi „László király”, a szegedi „Árpád”, a nagykanizsai „Munka” páholy tagjai. Ekkor már a fővárosi páholyoknak nem nyílt alkalmuk jelentkezni.

A körlevél így körvonalazta a lap irányát: „Politikai kérdésekkel foglalkozunk, de csupán az elvek és nem a pártok vagy személyek szempontjából. A demokratikus Magyarország megteremtésének módozatai foglalkoztatnák lapunkat. Ezért behatóan foglalkoznánk a magyar demokrácia kialakulásának közgazdasági előfeltételeivel.” „...kultúrpolitika terén... a haladás legfőbb akadály a középkorból nálunk itt felejtett egyházi hatalom, mely a felekezeti nevelés által tartja fenn az általános műveletlenséget és ezáltal világi befolyását és hatalmát. Vagyoni és kiváltságos helyzete” van. „Lapunk a szekularizációt s az egyház szolgáinak a politikai állásokkal feltétlen összeférhetetlenségét fogja követelni.” „Mindezzel a vallás ellen nem küzdünk... a vallás magánügy.” „A nemzetiségeknek a magyarság támogatásával kiművelése a magyar hazafiság legnagyobb érdeke... sovinizmus helyett a nemzetiségi kérdés demokratikus megoldásának: a nevetséges sovinizmus helyett a békés nemzetközi politikának lenne szószólója.” „Az iskola felekezeti jellegének megszüntetése.” A tudományok közül legtöbb teret lapunk „A természettudományok és az ezek által teremtett módszerekkel dolgozó szociológia” számára biztosít. „Összehasonlító vallástudomány és szépirodalom bemutatása” is szerepel a tervek között.

Az állandó rovatok: kultúrpolitika, közgazdaság, társadalomtudomány, nőkérdés, természet-tudomány, nevelés és közoktatás, irányunkat érdeklő hírek, külföldi szemle, irodalom és művészet, ismertetések és bírálatok.

1909 tavaszán az „Eötvös” páholy néhány tagja dr. Bálint Lajos főmester vezetésével végigjárta az országot előfizetők toborzása érdekében. Győrről, mint volt már szó róla, a „Philantropia” páholyban, majd 1909. április 30-án Kassán, a „Resurrexit” páholyban tettek látogatást. Egyetlen hét alatt hétszáz előfizetőt toboroztak, és tízezer koronát adtak össze. „Ilyen ideális lelkesedést még nem tapasztaltak!” További útjuk Nagyváradra vezetett, a „László király” páholyba (május 1.), Temesvárra, a „Losonczy” páholyba (május 8.), Aradra (május 9.), Mezőtúrra (május 10.), és Fiumébe (május 16.) utaztak. (E)

Nyilván ez a sikeres toborzó körút is befolyásolta a nemrég még ellentétes álláspontot elfoglaló Nagypáholyt abban, hogy 1909. június 23-án körlevelet bocsátott ki a dr. Bálint Lajos javaslatára az „Eötvös” páholyban tervezett szabadkőműves profán napilap és a „László király” páholyban tervezett hetilap támogatására. A körlevél úgy ítéli, hogy a napilap fontosabb. Hazafias célja a haladás, a felvilágosodás eszméinek terjesztése, a lakosság boldogulása. (K 1919. szeptember 8. és E)

Dr. Bálint Lajos személyes szerepének jelentőségét mutatja, hogy amikor vérmérgezés miatt beteg lett, emiatt „*az akció szünetelt*”. (K 1909. szeptember 8.) 1909. szeptember 30-án valószínűleg már felgyógyult, mert levelet küldött **dr. Mentsi Ferenc** főmesterhez, aki miniszteri főtanácsos volt – természetesen a lap ügyében. Segítséget kér ebben a Napilap beindításához szükséges ötezer előfizető összegyűjtéséhez (E). Feltehető, hogy ez a levél csak egy a sok elküldött levél közül.

1909 októberében került sor a budapesti páholyok meglátogatására. (E) Az 1909. október 22-én kiadott körlevélben tájékoztatja a többi páholyt dr. Bálint Lajos a látogatásokról. 1909. október 23-án a „*Petőfi*”, október 25-én a „*Nemzeti*”, október 26-án a „*Könyves Kálmán*”, október 27-én a „*Világosság*” páholy látogatására került sor.

1909. december 25-én kelt körlevelében Bálint Lajos már közli, hogy megvan a kilátás a tervezett ötezer előfizetőre. Bizottságot szándékoznak alapítani. (E)

Olyannyira valószínűsödött a Napilap terve, hogy már az első aggályok is felvetődtek. A „*Testvériség*” páholyban elhangzott, hogy az „*Eötvös*” páholy leendő profán lapja majd más pártot szolgál! (K 1909. december 15.) A „*Testvériség*” páholy azt javasolja, hogy a páholyok ne támogassák szervezeten a napilapot, hanem bízzák a testvérekre, hogy támogatják vagy sem. Ugyanabból a számból derül ki, hogy a Kelet anyagi nehézségekkel küzd. Dr. Bálint Lajos javasolja, hogy ezentúl legyen előfizetési díj, évi 4 korona. A „*Madách*” páholy javaslata radikálisabb: szüntessék be a Keletet és a felszabaduló pénzt fordítsák az „*Eötvös*” páholy tervezte napilapra. Ezt a javaslatot Bálint Lajos visszautasítja, mert a Nagypáholy nem támogathat profán politikai lapot. (K 1909. december 15.) Ennek a veszélynek az elkerülése érdekében Bálint Lajos körlevelekben kéri a páholyok segítségét az évi 28 korona előfizetésre. „A lap profán jellege érdekében valamelyik testvér jegyezzen a páholy nevében” (E).

A szabadkőművesség fölényét a lapban gazdasági úton is biztosították már az előfizetési felhívásnál. Az alaptőke 500 000 korona. Háromszázezer korona befizetett pénz az 1500 darab, 200 korona értékű elsőbbségi részvényekben kerül ingyen szétosztásra a páholyok között, a tagok befizetésének arányában. Így lesznek szabadkőművesek az alapítók, mert a törzsrészvények ezeknek a nevére szólnak majd, de ők ezeket átadják a páholynak és a páholy kincstárban őrzik azokat. „*Így a szabadkőművesek fölénye örökre biztos lesz.*” Az elsőbbségi részvények névre szólnak, „*hogyan tudjuk, kinél van*”, a törzsrészvények pedig bemutatóra, hogy bármelyik páholytag jöhessen vele a közgyűlésre szavazni, másrészt az átruházás esetén így nem kell majd illetéket fizetni. (E)

A jól átgondolt tervezeten észrevehető dr. Bálint Lajos ügyvédi gyakorlottsága és az a törekvés, mely szerint minden páholyt be akart vonni a Napilap tulajdonosai közé, hogy a szabadkőművesség egyetemes ügyévé tegye a lap sorsát.

1909. december 17-én az „*Eötvös*” páholy főmesterével az élen küldöttség ment a kaposvári „*Berzsenyi*” páholyba, hogy a napilap érdekében előfizetőket gyűjtsön. Ebben a páholyban ekkor már majdnem minden testvér előfizetett! (K 1910. január 15.) 1909. december 30-án Szombathelyen, az „*Ébredés*” páholyban tett Bálint Lajos látogatást ugyanezen céllal. A páholy tagjai kifejezték aggodalmaikat, mire Bálint Lajos bevallotta, hogy „*ő is fél, ...de aggályai dacára nem szalad el*”. (K 1910. január 15.)

A „VILÁG” ÉS AZ „ÚJ NEMZEDÉK”

A lap címére pályázatot írtak ki, de végül nem maradt meg a pályázat eredményének kihirdetése. A lap címe „*Világ*” lett. 1910. március 30-án került sor a lap megindítására. Ez éppen azért volt alkalmas időpont, mert az országgyűlés ülésezett.

A **Mihók**-féle *Magyar Compass* 1910/II. II. kötete a 611. oldalon a 885. számon tájékoztat

róla, hogy „*Báró Eötvös József irodalmi és nyomdai R. T.*” Budapest VI. Gyár út 4. létesült. Ötszázezer korona, névre szóló 1500 darab elsőbbségi és ezer darab, bemutatóra szóló 200 koronás törzsrészcsevényben van a vagyona a részvénytársaságnak. Az igazgatósági tagok a következők: **dr. Bálint Lajos, Bálint Gyula, dr. Farkasházy Hugó, Fónagy Béla, Kardos Antal, Pfeifer Ignác, dr. Radvány Manó, Szalai Mihály, Szakács Antal, Wolf Sándor.**

Ez a részvénytársaság 1910. március 6-án minden páholy részvételével megtartotta alakuló közgyűlését. Kijelölték az újsághoz dr. Bálint Lajos főszerkesztőt, **Nyitrai (Yartin) József** felelős szerkesztőt (mindkettő az „*Eötvös*” páholyból), és **Gerő Ödönt**, a „*Reform*” páholyból mint szellemi irányítót.

A lap programja: „*boldog, művelt, szabad Magyarország*”, amelyért dolgozni akarnak. A szerkesztőségben több páholy tagjai és profánok is találhatók, akik biztosítják, hogy a lap jó legyen. Kezdetől fogva az egész magyar szabadkőművesség figyelemmel kísérte a lapot, véleményezte, sokszor élesen adott hangot nemtetszésének, vitatkoztak felette, dicsérték, megpezdült hatására az egész szabadkőművesség szellemi élete.

A belső terjesztésű, *Kelet* című lapban igen sok cikk foglalkozott a Világ ügyével. 1910. szeptember 15-én az „*Eötvös*” páholy megindította a szabadkőművesség belső terjesztésű új lapját, a „*Progressiót*”: Ez az új lap ugyancsak igen sokat foglalkozott a Világ című napilappal. A *Progressio* kéthetente jelent meg. Itt igen sokszor – a Kelethez hasonlóan – buzdítottak a Világ előfizetésére. Megjelentek benne azonban a Világ hibáit felsoroló cikkek is, de a végeredmény mindig az lett, hogy minden ellenvélemény ellenére a Világ támogatásra méltó, és a szabadkőművesség kötelessége is a lap támogatása. „*Ne vizsgáljuk a részleteket! A kérdés az, hogy milyen a lap általános iránya! A döntő a Világ nemes, szabad gondolkozása, okos pártonkívülisége, áldozatkész törekvése*” – írta **dr. Várady Zsigmond.**

Néhány cikk címe: „*A Világ hivatása*”, „*Együttes munka*”, „*Világ részvényei*”, „*A Világ*”, „*Néhány szó a »Szaporodjunk« című cikkre*”.

Jászi Oszkár a „*Martinovics*” páholy főmesteri székfoglalójában elmondott beszédében a Világról is említést tett.

Egyes páholyok az anyagi gondok felmerülésekor inkább a Kelet beszüntetését javasolták azért, hogy a Világot anyagilag lehessen jobban támogatni.

A páholyok szinte kivétel nélkül anyagi támogatásukban részesítették a lapot, még akkor is, ha némelyek a hangját túlságosan élesnek, sőt erőszakosnak találták. Más páholyok pedig éppen azt kifogásolták, hogy nem eléggé radikális. Nehéz volt eleget tenni mindenki óhajának!

Már 1911-től pályázatot tettek közzé tanítók számára.

A *Progressio* nem bizonyult hosszú életűnek: 1912. október 1-jéről maradt fenn az utolsó száma. Ebben is vezércikkben foglalkozott a Világgal. A Kelet továbbra is minden számban közölt cikket a Világról. „*A Világ megerősítése*”, „*Beszélgetések a Világról*”, „*Szabadkőműves országgyűlés*” és más cikkek jelentek meg a Keletben a Világról.

Az állandó anyagi gondok tették indokolttá azt, hogy dr. Bálint Lajos 1913-ban lemondott a szerkesztésről, és eladták a lapot az Újságíró Szövetség elnökének, **Purjesz Lajosnak**, aki már az 1910-es szabadkőműves nagygyűlésnek a szónoka volt. Dr. Bálint Lajos kérte a szabadkőműveseket, hogy továbbra is támogassák a Világot, hiszen ugyanazok az emberek, ugyanazokkal az eszmékkel fogják irányítani továbbra is.

A Világ közben ugyanis a korszak legjobban szerkesztett, legszínvonalasabb lapjává fejlődött. 1914 májusában a Kelet, „*mindnyájunk büszkeségének*” nevezte, „*amely ma már számottevő tényező*”. Csaknem az összes szabadkőműves előfizette egyénileg, és a páholyok testületileg. A kívülállók körében is egyre nőtt a népszerűsége.

Ez nem volt éppen csekély eredmény abban a korszakban, amelyben **Litván György** szerint (a Világ kezdő évtizedében, 1911–1920 között) összesen 258 napilap jelent meg, Budapesten ebből 59, melyek közül 11 német és 3 szlovák nyelvű volt. („*A Világ*” – Repertórium, 1910–1912). A budapesti napilapok számáról a későbbiekben is megjegyzi a jeles történész: 1911-ben 34, 1912-ben 32, 1913-ban 34, 1914-ben 31, 1915-ben 29.

A Világ szerzői között az irodalmi és általában a szellemi élet legkiválóbbjai megtalálhatók voltak: **Ady Endre, Ágoston Péter, Balázs Béla, Barta Lajos, Biró Lajos, Bölöni György, Csáth Géza, Déri Imre, Erényi Nándor, Goda Géza, Ignotus, Kaffka Margit, Kernstock Károly, Kosztolányi Dezső, Krúdy Gyula, Magyar Lajos, Mérő Gyula, Mohácsi Jenő, Móricz Zsigmond, Nagy Lajos, Osváth Ernő, Pásztor Mihály, Payr Hugó, Pogány József, Rippl-Rónai József, Rónai Zoltán, Soltész Adolf, Somlyó Zoltán, Szabó Ervin, Szász Zoltán, Szende Pál, Várady Zsigmond.**

A fejléctet **Falus Elek** tervezte. Az oldalszám változott az idők során.

A lap címdalán „*Naptár*” szerepelt, amely felhívta a figyelmet a nap jeles évfordulóira, amelyek a történelemre vagy a kultúrára vonatkoztak. Ezeket, a rovatban megjelent írásokat később külön is kiadták „*A Világ naptára*” címen. Tudatosan a haladást szolgáló eseményekről emlékeztek meg ebben a rovatban, részben ismeretterjesztés céljával, részben a haladó hagyományok megjelölése érdekében.

A vezércikk az időszerű belpolitikai vagy külpolitikai eseményekkel foglalkozott. Sokszor Jászi Oszkár írta a vezércikkeket.

A második oldalon országgyűlési tudósításokat, külpolitikai táviratokat, jogi, tőzsdei, közgazdasági és sportrovatot közöltek. Tudományos ismertető célú orvosi rovat is szerepelt a színesen szerkesztett újság rovatai között. Az európaiságot, a modern polgárosodás eszményeit képviselte a lap.

A tárca rovatba a korszak legkitűnőbbjei írtak, sokszor közöltek fordításban elbeszéléseket, írásokat **Csehovtól, Maeterlinktól, Maupassanttól, Sienkiewiczától, Oscar Wildetől, Stefan Zweigtől, Bernard Shawtól, Strindbergtől.**

Színibírálatokat **Csáth Géza, Karinthy Frigyes** írt, a tárlatokat **Bölöni György** ismertette.

Az első világháború kitörésekor a Világ háborúellenes álláspontot foglalt el. Az, hogy a fennálló rendszer nem túlságosan rokonszenvezett a Világgal, azzal is bizonyítható, hogy sok alkalommal jelent meg „foghíjas” külsővel a lap. Egyes cikkeket a cenzúra kitörölt a lapból. Jogos önérzettel állapította meg az 1914. májusi számban a Kelet azt, hogy a Világ „*Legelől áll a budapesti napilapok között*”. Elsősorban a nemzetiségi politikáját dicsérték.

Az „Eötvös” páholy kijelentette, hogy „*öt éve innen indult el a magyar szabadkőművesség tetterejének legerősebb bizonyítéka – a magyar sajtó egyik legelőkelőbb orgánuma*”.

„*A Világ politikája nem pártpolitika, ...politikája olyan, aminőt a kőművesség folytatna, ha politizálna.*” „*A szabadkőművesség föladatai*” címen a Keletben azt írták, hogy „*védelmünkbe kell venni a Világot minden külső és belső támadás ellen, mert e lap nélkül szövetségünk visszasüllyed korábbi kontemplatív, vérszegény és akcióra képtelen mivoltába.*”

1915-ben a Világ akciót indított a nehéz sorban élő tanítók segélyezésére. Gondosan ügyeltek arra, hogy a nemzetiségi tanítók is részesüljenek az adományokban. A Világ című lapot sok tanítónak ingyen elküldték.

A Világ hasábjain különféle jótékonyági akciókat is meghirdettek, gyűjtéseket folytattak, például a „*csángók hazatelepítésére*” is.

Az erősen hagyománytisztelő szabadkőművesség angol irányzata máig sem fogadja be a nőket. Ennek fonák voltát maguk a szabadkőművesek is érezték mindig, lehet, hogy ezért is igyekeztek más módon bevonni a nőket a szabadkőműves tevékenységbe. Például a Világ című lap számára az előfizetők toborzásába, adományok gyűjtésébe a szabadkőművesek nőrokonait igyekeztek bevonni, szép sikerrel.

A szabadkőművesek a háború során hadikórházakat létesítettek. A sebesült honvédek számára a Világot ingyen járatták. A lap hasábjain keresztül szervezték Kőművesfalva építését is. Ez a falu Mezőlaborc, az orosz betörésnek esett áldozatul 1916-ban. A szabadkőművesek saját erőből építették újjá, még az egyes házaknak is nevet adva és egy-egy jeles szabadkőműves nevét ekként megörökítve. Például a „*Demokrácia*” páholy az akkoriban elhunyt, nagyon szeretett főmesteréről, Gelléri Mórról házat nevezett el Kőművesfalván, és saját erejéből építette fel azt.

Már 1917-től nagy szerepet kapott az ifjúság nevelése a lapban. Terve, amelyet már a múlt században a nagyváradi „*László király*” páholy meghirdetett – teljesült, és megindult 1919 februárjában az „*Új Nemzedék*” című szabadkőműves szerkesztésű és vezetésű lap. A lapot **Benedek Marcell**

szerkesztette, és írt mindjárt az első számban egy cikket az új iskoláról. A lap első számában megjelent **Babits Mihály** cikke „Az igazi hazáról”. **Schöpflin Aladár**, **Dutka Ákos** írt bele Ady Endréről, **Barta Lajos** és **Móricz Zsigmond** pedig regényt adott a lapnak közlésre.

Már az első számban foglalkozott a lap a földkérdéssel, a nemzetiségi ügyel, a militarizmussal és a kor más nagy kérdéseivel. A világpolitikai helyzetet is feltárta az olvasók előtt. **Purjesz Lajos** volt az Új Nemzedék szerkesztője.

Jelentős fordulat volt a Világ életében az 1918-as esztendő, amikor ellenzékiből egy csapásra kormánypártivá lett a lap. Ismertette a kormány lépéseit és továbbra is a demokráciát igyekezett támogatni.

A Magyar Tanácsköztársaság a szabadkőművességet megfosztotta vagyonától, zárta azt, tehát gyakorlatilag lehetetlenné tette a mozgalom működését. Szabályosan kirabolta ezt a szervezetet is. A Világ sem tudott tovább működni, hanem „Fáklya” néven jelent meg a Közoktatásügyi Népbiztosság lapjaként 1919. április 20-tól.

1920. február 20-án mondták ki a „Báró Eötvös József Irodalmi és Nyomdai Rt.” felszámolását a Mihók-féle Magyar Compass szerint.

Fónagy Béla volt a felszámoló, az „Eötvös” páholy főmestere, valamint **Missák Henrik**.

1946-ban ismét megindítottak egy Világ című lapot, amelyet a *Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy* akkor megválasztott nagymestere, **dr. Supka Géza** szerkesztett. „Polgári Lap” volt az alcíme. Az akkoriban alakult Polgári Demokrata Párt lapja volt a Világ, nem sokáig élt, be kellett szüntetnie a megjelenését már 1947-ben. Ez a lap rövid élete során demokratikus és polgári szemszögből tudósította olvasóit a közélet legfrissebb eseményeiről. Színes, tárgyilagos lap volt.

1991-ben is megindították ugyanezen a címen a Világ című lapot, de az még rövidebb életű lett.

A magyar szabadkőművességnek ezt az alkotását nemcsak a létrehozói, hanem a külföldi szabadkőművesek is igen nagyra értékelték. Egyedülálló volt a szabadkőművesség életében az, hogy egy naponta megjelenő lapban profánok számára ismertették a szabadkőművességet, sőt barátokat szereztek a szabadkőművesség számára.

IRODALOM

1. Világ Repertórium (1910–1912) Petőfi Irodalmi Múzeum, 1984.
2. Világ Repertórium (1913–1914) Petőfi Irodalmi Múzeum, 1988.
3. Berényi Zsuzsanna Ágnes: A szabadkőművesi belső terjesztésű lapok története Magyarországon (kéziratban).

„EÖTVÖS“ t.: és t.: SZ.: K.: [ ]

Budapest, 1910. február 4-én.

KEZE ÉRDEMES TESTVÉREM!

Az Alapítási Tervezet szövegébe hiba csúszott be, ami nemcsak hamályt idézett elő, hanem mást mond, mint akartuk, mert mi az elsőbbségi részvényeknek akartuk biztosítani, hogy az ő n e v e r t e k ü k 6%-a jut nekik első sorban a nyereségből, nem pedig a n y e r e s é g első 6%-a.

A kijavított tervezetet azon kéréssel küldöm, hogy a nálad levő megfelelő számú tervezetnek üres lapját letépvé, /hogy a csomag könnyebb legyen/, a szöveges lapot az ide mellékelte berítékben küldd vissza hozzám. De p o s t a f e r d u l t á v a l l !

Mellékelem az Eötvös páholyban eddig történt jegyzések listáját, s még néhány másikat. Tudom, hogy nálatok ilyen magas jegyzés nem kívánható. De igazolni óhajtottam az Eötvös páholyt, hogy amint beszélt, úgy is csatlakozik, s nem riad vissza az áldozatoktól sem.

A Magyarpáholy - mint a Kelet mai számából láthatod - most már egészen magáévá teszi az ügyet, s az ő nyilatkozatára hivatkozva kóros párteláradat.

A páholy nevében valamelyik tv. jegyzi a nevét, akinek neve tehát - ha ő is jegyez - kétszer fordul elő az iven.

Mielőbbre várva elhatározástokat, maradok

alázatos tisztelettel, híved.

BORSZÉKS LEVÉLTÁR
1 SZÉKES

Miklós László

VILÁG

POLITIKAI NAPILAP

TELEFON:

SZERKESZTŐSÉG 58-01

KIADÓHIVATAL 81-01

Budapest, 1912. január 16.-án
VI. Olyán-utca 4.

Tisztelt

Dr. Koppány Dávid ügyvéd urnak

Gyöngyös.

Kedves Testvérem:

Meghosszúss, ha egy kéressel fordulok.

Hozzád, bár tartok tőle, hogy ezt is el fogjátok utasítani, mint egyébként már, hasonló kérelmemet.

Azról van szó, hogy az Eötvös páholyba kíván belépni egy gyöngyösi ur, akinek rokonait laknak Budapesten és aki ebből az okból, igen gyakran utasít fel. Károly Lajosnak nevezik. Te bizonyára ismered. Nekem is személyesen jóismerősem. Nem tudom: mely okból kíván ő hozzánk lépni, de azt hiszem, kérése teljesíthető, ha valami egyéb kifogás nincsen ellene. Nagyon kérek tehát, légy kegyes odahatni, hogy Károly Lajos urnak az Eötvös páholyba való lépése ellen az Árpád páholy ne emeljen kifogást. Most ugyan, az alkotmány módosítása óta ebbe a kérdésbe tulajdonképpen csak a Szövetségtanács szól bele, miután ez már a Szövetségtanács dolga, mégis illanadoég okából fordulok hozzád. A múlt alkalommal, amikor az egri tanítókról volt szó, az Árpád páholy nem engedte őket az Eötvös páholyba belépni, később azonban, nem tudom miért, beleegyezett, hogy a Martinovics páholyba lépjenek, ahol fel is vétettek. Ez igaz, elvégre, mindegy, a jelen esetben azonban azért fordulok hozzád, mert az Eötvös páholynek egy tagja kívánna ebben a ügyben eljárni, de én vállaltam el az ügy elintézését.

Várva b. válaszádat és előre megköszönve a szíveséget, amelyet teljesíteni fogsz, maradok

ÖSSZESEN: 10.23716
1. sz. old.

igaz testvéri üdvözléssel

Dr. Koppány Dávid
Gyöngyös

<p>Törzskönyv-sz.: 4. 621</p> <p>Szelvény-átalvány.</p> <p>Ezen átalvány ellenében kiadatik az alábbi körülményekre az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>	<p>Törzskönyv-sz.: 6. 621</p> <p>Szám</p> <p>A Bányászati és Nyomdai Részvénytársaság ezen szelvényét illeti az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>
<p>Törzskönyv-sz.: 9. 621</p> <p>Szám</p> <p>A Bányászati és Nyomdai Részvénytársaság ezen szelvényét illeti az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>	<p>Törzskönyv-sz.: 4. 621</p> <p>Szám</p> <p>A Bányászati és Nyomdai Részvénytársaság ezen szelvényét illeti az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>
<p>Törzskönyv-sz.: 8. 621</p> <p>Szám</p> <p>A Bányászati és Nyomdai Részvénytársaság ezen szelvényét illeti az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>	<p>Törzskönyv-sz.: 3. 621</p> <p>Szám</p> <p>A Bányászati és Nyomdai Részvénytársaság ezen szelvényét illeti az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>
<p>Törzskönyv-sz.: 7. 621</p> <p>Szám</p> <p>A Bányászati és Nyomdai Részvénytársaság ezen szelvényét illeti az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>	<p>Törzskönyv-sz.: 2. 621</p> <p>Szám</p> <p>A Bányászati és Nyomdai Részvénytársaság ezen szelvényét illeti az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>
<p>Törzskönyv-sz.: 6. 621</p> <p>Szám</p> <p>A Bányászati és Nyomdai Részvénytársaság ezen szelvényét illeti az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>	<p>Törzskönyv-sz.: 1. 621</p> <p>Szám</p> <p>A Bányászati és Nyomdai Részvénytársaság ezen szelvényét illeti az 1918. évi törvény kiadásának napjától kezdve.</p> <p><i>[Signature]</i> elnök <i>[Signature]</i> igazgató.</p>